

№ 42 (635)
Лістапад 2016 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- ☞ **Семинар: тренды і выклікі сучаснай культуры –**
стар. 3
- ☞ **Стагоддзі Культуры: фальклорны гурт «Берагіня» і праца дзеля будучыні –**
стар. 4
- ☞ **Трагічныя старонкі: нямецкая акупацыя на Ганцаўшчыне –**
стар. 5

1 і 2 лістапада ў Полацку прайшлі XV Свята-Ефрасінінскія чытанні

Фота Васіля ГЕРАСІМЧЫКА

Падрабязнасці чытайце ў наступным нумары

На тым тыдні...

✓ 2 лістапада ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» адкрылася юбілейная выстаўка Святланы Кастрыцы «**Пространство и свет**». Праект падрыхтаваны сумесна з Беларускім саюзам мастакоў і Мінскім дзяржаўным мастацкім каледжам імя А.К. Глебава.

✓ 3 лістапада ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» адкрылася выстаўка «**Аўтограф**» выкладчыкаў Мінскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў Анастасіі Калацкай (жывапіс) і Вольгі Сямашка (кераміка), а таксама іх вучняў, якія навучаюцца па спецыяльнасці «Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва».

Назва выстаўкі «Аўтограф» гаворыць аб тым, што аўтары – мастакі і выкладчыкі – праз сваю дзейнасць пакідаюць у сэрцах глядачоў і вучняў аўтографы. Імі з'яўляецца і асобны твор, народжаны ў любові і шчодрасці, і ўся творчасць – аўтарская спадчына.

✓ 3 лістапада ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адбыўся творчы вечар «**Ніна Лістота. На-**

раджэнне паэта». Маладая паэтка Н. Лістота ўпершыню выступіла з уласнай праграмай. Аўтар жыве і працуе ў Мінску, аднак яе паэтычную творчасць добра ведаюць у родным Маладзечне. Там яе творы гучалі на многіх пляцоўках і займелі сваіх прыхільнікаў. Творы аўтаркі друкаваліся ў газеце «Літаратура і мастацтва», часопісах «Маладосць», «Бярозка». Падборкі вершаў змяшчаліся ў зборніках моладзевай літаратуры «Час жыць!». Таксама цыкл твораў Н. Лістоты пераведзены на ўкраінскую мову Пятром Сялецкім і апублікаваны ва ўкраінскім літаратурным часопісе «Київ».

✓ 3 лістапада ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адбылася XXX міжнародная навуковая канферэнцыя «**Каласавіны**», прысвечаная 110-годдзю творчай дзейнасці Якуба Коласа. З 1985 г. кожную восень у дзень нараджэння паэта дом-музей збірае прадстаўнікоў навуковага коласазнаўства з усёй Беларусі і краінаў блізкага замежжа з мэтай даследавання і ўсебаковай прапаганды творчасці Песняра. Сёлета акрамя беларускіх навукоўцаў у кан-

ферэнцыі ўдзельнічалі супрацоўнікі Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры, сталічных і абласных ВНУ, музеяў, а таксама госці з Польшчы, Літвы, Расіі і Украіны.

Адмыслова да юбілею канферэнцыя была падрыхтаваная выстаўка з музейных фондаў, дзе прадстаўлены падарункі музею за апошнія 5 гадоў ад мастакоў, калекцыянераў, літаратараў і проста неаб'якавых людзей – мастацкія працы, кнігі з дарчымі надпісамі, рукапісы і інш.

✓ 4 лістапада Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа запрасіў ахвочых на XXXI літаратурна-музычнае свята «**Каласавіны**». Удзельнікі наведалі выстаўку, прысвечаную 110-годдзю творчай дзейнасці народнага паэта і юбілею яго знакамітых твораў, якая размясцілася ў Стаўбцоўскай дзіцячай бібліятэцы імя Якуба Коласа. Сёлета, да 65-годдзя з дня свайго заснавання, бібліятэка атрымала новы статус і імя знакамітага земляка.

У мемарыяльнай сядзібе «Альбуць» адбылося адкрыццё новай экспазіцыі з інтэр-

актыўнымі зонамі «Прырода ў творчасці Якуба Коласа», дзе наведнікі змогуць спазнаць і адчуць таямніцы прыроды.

✓ 4 лістапада ў рамках Мінскага міжнароднага кінафестывалю «Лістапад» у Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага адкрылася выстаўка «**Фільмы Анджэя Вайды ў сусветным кінаплакаце**», падрыхтаваная сумесна з Музеям кінематаграфіі ў Лодзі і Польскім інстытутам у Мінску. Тады ж адбыўся паказ фільма «Бесы» (2013 г., рэжысёр А. Вайда).

✓ 5 лістапада Дом-музей І з'езда РСДРП, філіял Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь, адкрыў абноўленую экспазіцыю да 100-годдзя **Кастрычніцкай рэвалюцыі**.

У новай экспазіцыі больш глыбока раскрыты тэмы гісторыі з'езда і яго ўдзельнікаў, жандарскага вышуку, грамадска-палітычных рухаў канца XIX – пачатку XX ст., штодзённага жыцця губернскага Мінска, гісторыі стварэння і дзейнасці самога музея, які вядомы яшчэ і тым, што тут у 1920-я гг. жылі літаратары Янка Купала і Змітрок Бядуля.

✓ 6 лістапада ў Парку гісторыі «Сула» (в. Сула Стаўбцоўскага раёна) прайшоў першы фест традыцыйнай беларускай нацыянальнай кухні «**Чарка-шкварка на Суле**». У межах фесту можна было пакаштаваць традыцыйныя беларускія стравы, прыгатаваныя па арыгінальных старадаўніх рэцэптах. Дзейнічалі дзве вялікія тэматычныя пляцоўкі: «Шляхетны пір» – зона шляхецкай, арыстакратычнай кухні ды напой і «Сялянскі падворак» – народная ліцвінская кухня і напоі. Таксама госці маглі паўдзельнічаць у кулінарных майстар-класах, якія вёў кіраўнік Гільдыі кухараў і шэф-кухараў Беларусі Аляксандр Чыкілеўскі.

Фота Анатоля МЯЛЬГУЯ

Урокі сацыяльнага праекта «Чытаем па-беларуску з velcom» працягваюцца

У лістападзе і снежні 2016 года ў 25-і школах Гродзенскай вобласці пройдуць спецыяльныя ўрокі сацыяльнага праекта «Чытаем па-беларуску з velcom». У школы і гімназіі Гродна, Ліды, Слоніма, Ваўкавыска, Смаргоні і Навагрудка прыедуць вядомыя пісьменнікі і тэлеведучыя. Спецыяльны ўрок праекта адбудзецца ў гродзенскім Новым замку і будзе прысвечаны 125-годдзю з дня нараджэння класіка беларускай літаратуры Максіма Багдановіча.

Год таму кампанія velcom пры падтрымцы Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ініцыявала адукацыйны праект з нагоды папулярнага беларускай мовы і літаратуры – «Чытаем па-беларуску з velcom». За гэты перыяд незвычайныя інтэрактыўныя ўрокі прайшлі ў 80-і школах Мінска, Гомельшчыны і Брэстчыны.

Настаўнікамі на такіх уроках для вучняў 2-3 класаў выступілі вядомыя беларускія пісьменнікі, паэты і акцёры: Уладзімір Ліпскі, Раіса Баравікова, Юрый Жыгамонт, Алена Масла, Наталля Бучынская. Таксама настаўнікамі праекта часта становяцца і беларускія спартоўцы, акцёры і тэлеведучыя.

Спецыяльны ўрок праекта «Чытаем па-беларуску з velcom» будзе арганізаваны 16 лістапада ў Гродне. Ён будзе прысвечаны творчасці М. Багдановіча, 125-годдзе з дня нараджэння якога будзе адзначацца 9 снежня. У горадзе над Нёманам класік беларускай літаратуры пражыў некалькі гадоў. На ўроку для малодшых школьнікаў, які пройдуць у Новым замку, вядомыя гараджане прагартуюць старонкі біяграфіі М. Багдановіча і прачытаюць яго вершы.

Чакаецца, што да канца 2016/2017 навучальнага года ў нацыянальным праекце «Чытаем па-беларуску з velcom» прымуць удзел каля 150 школ і больш за 20 000 вучняў па ўсёй Беларусі. Арганізатары «Чытаем па-беларуску з velcom» адгукваюцца на запыты аб правядзенні ўрокаў ад устаноў адукацыі. Так, на Гродзеншчыне каманда праекта наведзе сельскую беларускамоўную школу ў аграгарадку Квасоўка.

Катажына ВАЛКОВСКАЯ

Дзяды і Хэлоўін: падабенства або адрозненне?

29 лістапада ў полацкім музеі ткацтва разважалі, што трэба святкаваць: беларускае свята Дзяды ці модны замежны Хэлоўін? Выступоўцы Вера Іванаўна і Павел Іванавіч Мішыны падрыхтавалі слухачам цікавую лекцыю «Дзяды VS Хэлоўін: святкуй сваё!».

В. і П. Мішыны – гісторыкі, выкладчыкі Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэта. Сфера навуковых інтарэсаў Паўла Іванавіча – ніжэйшая дэманалогія, а Вера Іванаўна даследуе традыцыйную культуру і вясельную абрадаваць.

Тыя, хто прыйшоў у музей, змаглі даведацца пра традыцыйнае свята ўшанавання продкаў «Дзяды», а таксама прасачыць феномент папулярнасці «Хэлоўіна».

І Дзяды, і Хэлоўін маюць аднолькавую аснову – гэта тая ноч, калі магчымыя раскрыццё мяжы паміж светамі і прыход да нас насельнікаў іншасвету.

Хэлоўін, які паходзіць каранямі ў старажытнае кельцкае свята, – зазначылі выступоўцы, – па сваёй прыродзе небяспечнае і некантраляемае свята. У гэтую ноч адбываецца рас-

крыццё мяжы, і людзі верылі, што ў чалавечы свет могуць трапіць страшныя і небяспечныя істоты. Таму яны апраналіся ў карнавальныя строі і выходзілі на вуліцы, бо так, змяшчаўшыся з такімі ж схаванымі пад маскі людзьмі (ці нелюдзьмі), адчувалі сябе больш бяспечна. Сёння традыцыйнае свята знікла, застаўся толькі камерцыяналізаваны праект-забава.

Нашыя продкі ў гэты самы час традыцыйна адзначалі зусім іншае свята – Дзяды, дзень памянання продкаў. Гэта зусім іншы характар свята, бо яно засяроджанае, супісанае. Дзяды больш лагодныя і сямейныя. Хоць межы раскрытыя, але прыходзяць свае – родзічы, продкі. Беларусы нават запрашалі іх самі: маўляў, мы запрасім продкаў і разам павячэраем, а яны будуць нам дапамагаць з таго свету.

Дар'я ПАЛЫНСКАЯ,
г. Полацк

Фота Ігара ПАЛЫНСКАГА

Ад рэдакцыі. Запрашаем і нашых чытачоў выказацца на тэму святкавання навамодных «заморскіх» дзён (той жа Хэлоўін, дзень святога Валянціна ды пад.), якія апошнім часам замяшчаюць сабою традыцыйныя, уласцівыя нашаму менталітэту свята. Абмяркуйма разам!

Сёлета настаўнік гісторыі СШ № 3 і самы заслужаны краязнаўца Мёршчыны Вітаўт Ермалёнак адзначае суцэльны юбілей. 40 гадоў споўнілася, як ён стварыў гурток юных археолагаў і пачаў пры падтрымцы вучняў пошукавую працу. Вынікам стала стварэнне гісторыка-краязнаўчага музея – яму споўнілася 30. 20 гадоў, як музею прысвоена ганаровае званне народнага. Потым ажыццявіліся іншыя цікавыя задумкі. 3 гэтым унікальным чалавекам, сябрам рэдкалегіі «Краязнаўчай газеты» гутарыў журналіст мёрскай раённай газеты. Прапануем чытачам нашага выдання тое інтэрв'ю.

– У СШ № 3 утварылася музейнае аб'яднанне. Цяпер яно складаецца з чатырох музеяў: гістарычнага, музея кнігі і друку, музея адукацыі Мёршчыны, этнаграфічнага – «Сялянская хата». Усяго ў іх 31 тысяча экспанатаў, у тым ліку 19 тысячаў у калекцыях асноўнага фонду. Толькі за 2013 – 2015 гг. з нашымі экспазіцыямі па-

Асоба ў краязнаўстве

Высокая канцэнтрацыя

знаёмліся звыш пяці тысячаў чалавек, праведзена 390 экскурсіяў.

– **Першае дзецішча – гістарычны, у чым яго асаблівасці?**

– 3 яго стэндамі першыя наведнікі пазнаёмліся 1 верасня 1986 г. Яны займаюць два пакоі на другім паверсе школьнага будынка. Пад экспазіцыі адведзена памяшканне ў 75 квадратных метраў, запасныя фонды займаюць утвая менш плошчы. Багацце музея – 13,5 тысячы экспанатаў, з іх 8 тысячаў дэманструецца пастаянна. Яны дазваляюць праводзіць 26 тэматычных экскурсіяў.

За апошнія два гады экспазіцыі папоўніліся на 1 065 экспанатаў. Сярод іх ёсць сапраўдныя рарытэты: ліцейная формачка для завушніцы (VIII – IX стст.; камень), баявыя сякеры (XII – XIV стст.; жалеза), каменная сякера (II тыс. да н.э.), ножападобныя крамнёвыя мікраліты (мезаліт), спражка вікінга (XI ст.; медзь), манета ас Даміцыяна 89 г. н.э., пул Залатой Арды (XIII ст.), узнагароды Рэчы Паспалітай, дакументы па продажы маёнтка Друя Яўгеніюша Мілаша, крыж XIX ст. з сядзібы Дмахоўскіх у Забалоцці. Гэтыя ды іншыя экспанаты дазваляюць паслядоўна раскрыць гісторыю Мёршчыны з даўніх часоў да сучаснасці.

У археалагічным адзеле змешчаны прылады працы мезаліту, неаліту, бронзавага і жалезнага вякоў, знаходкі з курганных могільнікаў. Гэта скрабкі, шылы, нажы, разцы, праколкі з крэменю, каменныя свідраваныя сякеры, цёслы. Сярод упрыгожанняў вырабы з медзі і бронзы, шкла X – XIII стст.: бранзалеты, пацеркі, пярсцёнкі, шыйныя грыўны, конік-абярэг, зброя тых часоў. Адзінаквыя знаходкі ў Беларусі –

выявы сабакі на кераміцы II тыс. да н.э., праселка з рунічным надпісам XII ст., каменная сякера з арнамантам ды інш. Асобны падраздзел складаюць знаходкі з Кітая, Грэцыі, Сібіры.

Нумізматычная калекцыя ўтрымлівае больш за 1 000 манетаў. Найбольш рэдкая – кітайскі фынь, ёй 2200 гадоў. Адзінаквыя знаходкі на тэрыторыі Беларусі – рымская манета імператара Максіміліяна; падобкі арабскіх дырхемаў IX ст. не маюць аналагаў у свеце. Шырока прадстаўленыя манеты ВКЛ, Рэчы Паспалітай, Расіі, іншых краінаў. Баністыка адлюстроўвае гісторыю папярových грошай Германіі, Польшчы, Расіі, СССР.

Выключна цікавыя матэрыялы змешчаны ў раздзеле «3 вякоў мінулых» аб

вайне 1812 г., паўстаннях 1830 – 1831, 1863 – 1864 гг. Рэшткі зброі, узнагароды, фотаздымкі, дакументы дазваляюць яскрава ўявіць падзеі тых часоў, апавядаюць аб гісторыі гарадоў Мёры і Дзісна, вёскі Пераброддзе, іншых населеных пунктаў, пра адмену прыгоннага права. Далей стэнды знаёмляць з рэформай Сталыпіна ў нашым краі, падзеямі Першай сусветнай, грамадзянскай, савецка-польскай войнаў.

Наступная экспазіцыя прысвечана цяжкаму сацыяльнаму і нацыянальнаму становішчу нашага народа ў міжваенны перыяд. Арыгінальныя матэрыялы апавядаюць пра тагачасных дзеячаў вызваленчага руху Язэпа Малецкага, Пятра Мятлу, Кузьму Крука, Язэпа Драздовіча, Міколу Шкілёнка ды інш.

Ажно два раздзелы прысвечаны Другой сусветнай вайне. Сапраўдныя дакументы, успаміны і здымкі асвятляюць злачынствы фашысцкіх захопнікаў, барацьбу партызанаў і падпольшчыкаў, удзел нашых землякоў у еўрапейскім руху Супраціўлення. Узнагароды і ваенныя рэліквіі апавядаюць аб ураджэнцах Мёршчыны, якія мужна змагаліся ў Брэсцкай крэпасці, абаранялі Беларусь і Маскву, ваявалі пад Сталінградам і Курскам, бралі Берлін, грамілі японскіх самураяў, ваявалі супраць фашыстаў у Афрыцы, Італіі, Францыі. Цікавыя крыніцы па гісторыі партызанскага руху – некалькі тамоў успамінаў партызанаў І. Шэлеста, І. Кабранова.

Дакументы і матэрыялы раз-

У гістарычным музеі

Семинар

Культурны код і эканоміка культуры

25 кастрычніка ў Інстытуце сацыялогіі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі адбыўся Рэспубліканскі навукова-практычны семінар «Сучасная культура Беларусі: трэнды і выклікі». Праблематыка семінара вельмі актуальная, тым больш, яна адпавядае тэматыцы задання «Даследаванне сацыякультурных механізмаў і фактараў кансалідацыі беларускага грамадства» Дзяржаўнай праграмы навуковых даследаванняў на 2016 – 2020 гг. «Эканоміка і гуманітарнае развіццё беларускага грамадства».

Адной з асноўных праблемаў семінара вызначаная эканоміка культуры. Грунтоўныя даклады на гэтую тэму зрабілі загадчык сектара развіцця сацыяльных галін Навуковага інстытута эканамічных даследаванняў Міністэрства эканомікі Рэспублікі Беларусь Алена Рыбчынская («Удасканаленне механізмаў прыцягнення прыватнага капіталу ў сферу культуры»), доктар сацыялагічных навук, прафесар Анатоль Ляўко («Культура. Інавацыі. Рынак»), старшыня грамадскага аб'яднання «Адпачынак у вёсцы» Валерыя Кліцунова («Выкарыстанне прыёмаў крэатыўнай

эканомікі ў сферы агракультурызму»). Аўтарамі быў прааналізаваны стан культуры праз прызму эканамічных паказчыкаў, а таксама выяўленыя тэндэнцыі выкарыстання інструментаў дзяржаўна-прыватнага партнёрства і грантавай дапамогі на культурныя праекты.

Фундаментальным было паведамленне акадэміка, доктара філасофскіх навук, прафесара Яўгена Бабосава на тэму «Культурны код нацыі – сістэмаўтваральнае ядро беларускай культуры». Асобна дакладчык звярнуў увагу на праблемы ўшанавання памяці выдатных дзеячаў беларускай культуры. З цікавым дакладам выступіла намеснік дырэктара Інстытута сацыялогіі НАН Беларусі, кандыдэт сацыялагічных навук Ірына Лашук, якая на прыкладзе тэатральнага мастацтва краіны выявіла асаблі-

васці спажывання на рынку культурных паслугаў. Пытаннем жыццёвых і прафесійных каштоўнасцяў маладых спецыялістаў устаноў культуры Беларусі быў прысвечаны даклад навуковага супрацоўніка Інстытута сацыялогіі НАН Беларусі Вольгі Ліхачовай. Вольга Мікалаеўна правяла грунтоўнае сацыялагічнае даследаванне і стварыла своеасаблівы партрэт супрацоўніка сферы культуры сённяшняга дня.

У працы семінара таксама бралі ўдзел прадстаўнікі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, Інстытута культуры Беларусі, Нацыянальнага інстытута адукацыі Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Мінска-

га гарадскога інстытута развіцця адукацыі, Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя П.М. Машэрава, Цэнтра культуры горада Гродна.

Як адзначылі арганізатары семінара, «на базе Інстытута сацыялогіі плануецца стварэнне прасторы для дыялогу інстытуцыйнальных і недзяржаўных суб'ектаў культуры з мэтай пошуку шляхоў павышэння эфектыўнасці дзейнасці ў сферы культуры і пашырэння грамадскага ўдзелу ў гэтых працэсах».

Павел САПОЦЬКА,
фота аўтара

На фота: акадэмік Яўген Бабосав і намеснік дырэктара Інстытута сацыялогіі НАН Беларусі Ірына Лашук

Музеяў на квадратны кіламетр

дзела «Слаўся, Мёршчына, працавіты край» сведчаць аб развіцці адукацыі, сельскай гаспадаркі, прамысловасці, культуры раёна пасля вайны. Асабліва мы ганарымся Героем Савецкага Саюза віцэ-адміралам Ягорам Томкам, заснавальнікам беларускіх музеяў і бібліятэкі ў Лондане біскупам Чэславам Сіповічам. Экспазіцыя ўтрымлівае арыгінальныя экспанаты аб іх дзейнасці: асабістыя рэчы, здымкі, граматы, кнігі.

Галоўнымі накірункамі навукова-даследчай працы гістарычнага музея з'яўляюцца археалогія, генеалогія, даследаванне помнікаў архітэктуры, нумізматыка, этнаграфія і фальклор, вывучэнне ваеннай гісторыі, баністыка, удзел у канферэнцыях, сувязь з архівамі і дзяржаўнымі музеямі, арганізацыя выставак. Асноўныя формы працы – археалагічныя разведкі, кансультацыі з навукоўцамі-археолагамі, аказанне ім дапамогі ў правядзенні раскопак, збор і сістэматызацыя дакументаў, метрычных кніг, якія дапамагаюць даследчыкам складоваць свой радавод або радавод шляхецкіх родаў Мёршчыны і Дзісеншчыны.

Праводзім школьныя конкурсы на самы рарытэтны экспанат для музея «Скарбы бабулінага куфэра». У нас дзейнічаюць майстэрні «Жывая археалогія», «Рамёствы маіх продкаў» і іншыя. Вучні не толькі прымаюць удзел у класіфікацыі, уліку і рэстаўрацыі экспанатаў, але і ствараюць муляжы.

– Заўсёды пакідаюць уражанне стэнды музея кнігі і друку...

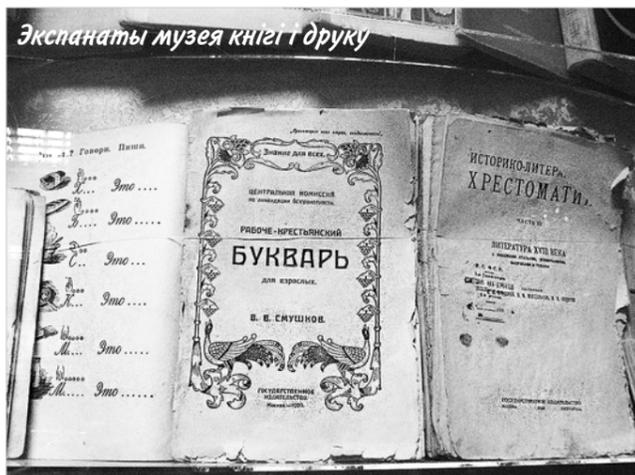
– Ён адкрыты 16 студзеня 2009-га, экспазіцыі займаюць 100 квадратных метраў, экспанатаў больш за 12 тысяч, з іх у навукова-дапаможным фондзе – 4 тысячы. Іх імкліва больш. Па раздзелах распрацаваны 17 экскурсіях, што праводзяцца на беларускай, рускай, польскай, англійскай, нямецкай мовах.

Не буду расказваць пра муляжы старажытных прыладаў пісьма, хаця і гэта цікава вучням і дарослым. Але дзе вы яшчэ пабачыце арыгінальныя егіпецкія папірус, каменнае прасліца са скандынаўскімі рунамі XII ст. – адзінак-вая падобная знаходка ў Беларусі.

Унікальныя экспанаты ў раздзеле «Рукапісная кніга» – «Месяцеслов», «Цветник», «Номоканон» на стараславянскай мове сярэдзіны XVIII ст. Старадрукамі з'яўляецца «Часовнік» 1640 года ў дубовай вокладцы, абцягнутай скурай, «Псалтырь», «Трэбнік» XIX стагоддзя, польскамоўная кніга «Казаньні» XVIII ст., том з поўнага збору твораў Русо 1795 г. Здзіўляе бенядзікцінскі календар 1768 г. аб'ёмам больш за 2 000 старонак з жыццёпісаннем святых. Сярод старых беларускіх кніг 1-е і 2-е чытанні для дзетак-беларусаў, «Нёманаўдар» Якуба Коласа, творы Алеся Гаруна, Язэпа Фарботкі, Максіма Гарэцкага, Вацлава Ластоўскага, Пётры Простага і іншых.

Асабліва багатыя на рознатэматычныя экспанаты раздзелы «Духовная літаратура», «Сусветная літаратура» на польскай, літоўскай, сербскай мовах. Дэманструем вершы англійскіх паэтаў-мадэрністаў, разнастайныя выданні на шведскай мове першай паловы XX ст. Багаты раздзел рускай літаратуры. Акрамя мастацкіх кніг тут шмат выданняў па медыцыне, гісторыі, юрыспрудэнцыі. Сярод падручнікаў захоўваем дапаможнікі XIX – пачатку XX ст. па географіі, фізіцы, іншых навук на лацінскай, польскай, рускай, латышскай, французскай, нямецкай мовах, савецкія больш позняга перыяду. Па-сапраўднаму ўнікальным з'яўляецца і «Робочая сялянскі буквар для дарослых» 1920 г.

Беражліва захоўваем творы пісьменнікаў і паэтаў, ураджэнцаў Мёршчыны, Сяргея Панізьніка, Франца Сіўко, Яна Гушчы, Алены Масла, Славаміра Даргеля і дзясяткаў іншых. Сярод роз-

ных тэматычных польскамоўных часопісаў рарытэтны «Наш глос» – выданне Дзісенскай гімназіі. Шмат унікальных экспанатаў сярод газет. А ў 2013 г. быў створаны новы раздзел «Філуменія» – збор этыкетак на запалках розных краінаў свету XIX – XX стст.

Асобнай размовы заслугоўвае падарожжа па гісторыі старой беларускай кнігі, і шкада, што фармат газеты не дазваляе яго ачыццявіць.

– Даніну павагі Вы аддалі і сваім калегам-настаўнікам.

– Так, музей адукацыі Мёршчыны – больш позняя задумка. Ён адкрыты два гады таму, не надта вялікі па плошчы і не надта багаты на экспанаты. Але адпавядае пра развіццё школьнай справы з XVI ст. Гэта дакументы, фотаздымкі і рэчы, напрыклад, грыфельная дошка, самаробная камера-абскура, атэстаты

навучальных устаноў, пісьмовыя прылады, глобус 1904 г. Пра развіццё адукацыі ў перыяд Рэчы Паспалітай (1921 – 1939 гг.) сведчаць падручнікі Дзісенскай і Друйскай гімназіяў, школьны мікраскоп 1938 г., пасведчанні аб заканчэнні розных вучэльняў, фотаздымкі школ, класаў, настаўнікаў і вучняў таго часу, сшыткі і канспекты студэнтаў Віленскага ўніверсітэта. Самы багаты раздзел апаўданае аб развіцці адукацыі з 1944 г. і да сённяшняга дня. Не забылі мы гісторыю сваёй школы. Распрацаваны 6 экскурсіях. Пасля адкрыцця на стэндах ужо з'явілася 150 новых знаходак.

– Настала чарга апошняга музея – «Сялянскай хаты».

– Яму толькі другі год. Урачыстае адкрыццё адбылося летась 22 мая. Хата для яго перавезеная ў школьны сад з вёскі Чапукі. Нібы і плошча невялікая – толькі 120 квадратных метраў, ды экспанатаў – за 3 тысячы, з іх тысяча ў запасніках. Распрацаваны 12 экскурсіях, плануецца іх павелічыць да 20, бо цікавасць да побыту і прыладаў працы нашых продкаў вялікая. А дзе яшчэ пабачыш жорны, печ, лаўкі, прадметы бондарства, ганчарства, кавальства, цялярства, ткацтва і многае іншае, што ўжо выйшла з ужытку! Ёсць сярод іх шмат сапраўды ўнікальных рэчаў.

– Як тут не спытаць, што патрэбна, каб хапіла сілаў на столькі справы?

– У жыцці трэба мець мэту, тады не да хваробаў, пераадолееш мноства перашкодаў. І я не спыняюся на зробленым, бо ёсць жаданне не толькі захаваць для нашчадкаў яшчэ традыцыйную вясковую кузню і нават самому засвоіць напростае майстэрства кавала.

– Жадаю поспехаў.

Гутарыў Леанід МАТЭЛЕНАК,
г. Мёры
Фота Уладзіміра ПУЧЫНСКАГА

Стагоддзі Беларускай Культуры

Помыя з 2016-га

Канцэрт у яблыневым садзе

Май – зайсёды насычаны падзеямі школьных месяца. Месяц веснавой прыгажосці, месяц узнёслага настрою, месяц радасных прадчуванняў і хваляванняў, месяц падвядзення вынікаў. Наперадзе – экзамены для выпускнікоў і доўгія летнія канікулы для маладзейшых вучняў. Наперадзе – падарожжы і адкрыцці, новыя знаёмствы, новыя падзеі, новыя эмоцыі.

Адным майскім днём, калі стары школьны сад апрагнуўся ў яблыневу квецень, калі сонейка ласкава свяціла ў вокны, а далёкая хмурынка на даляглядзе абяцала цёплы дождж, пляцоўка перад школай гудзела, бы пчаліны вулей. Людзі, якія прайшлі і праязджалі дарогай, зацікаўлена ўзіраліся, гадаючы, што ж за падзея прымусіла дзяцей змяніць школьную форму на белыя вышываныя кашулькі, забытыя спаднічкі-андаракі, саламяныя брылі і капелюшы. Дасведчаная ж вяскоўца адразу пазнавала артыстаў – удзельнікаў фальклорнага гурта «Берагіня», заснаванага дваццаць гадоў таму і які да гэтага часу існуе ў Мётчанскай школе, дзе вывучаецца, пераймаецца, засвойваецца і папулярызуюцца традыцыйная мастацкая творчасць краю, вёскі, роду, сям'і.

Дзеці адчувалі сябе ў святых строях так натуральна, так нязмушана, быццам

апраганалі іх кожны дзень. Сёння яны падрыхтавалі для сваіх сяброў, для настаўнікаў, бацькоў, аднавяскоўцаў традыцыйны майскі падарунак – канцэрт у яблыневым садзе. Гледачы ўбачылі выступленні

мастацтва і вельмі любяць танчыць, спяваць, апавядаць. Яны з задавальненнем гуляюць у народныя гульні, іграюць на разнастайных музычных інструментах, хораша размаўляюць і спяваюць на род-

ваюць абрадавыя і пазаабрадавыя песні, граюць на гармоніках, цымбалах, дудках, на шумавых і ўдарных інструментах. Яны цікава расказваюць казкі, легенды і паданні, прачытаныя ў кнігах і запіса-

роднае, трэба памятаць пра тых, хто пакінуў нам у спадчыну самае дарагое багацце – багацце душы.

Захоўваць багацце народнай душы ў наступных пакаленнях – гэта і ёсць, па вялікім рахунку, сэнс дзейнасці нашага калектыву, які першым з дзіцячых фальклорных калектываў атрымаў у Беларусі званне «Заслужаны аматарскі калектыв Рэспублікі Беларусь». Заснавальнік і мастацкі кіраўнік – Мікола Козенка, уладальнік спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзеячам культуры і мастацтваў.

За гады свайго існавання «Берагіня» абышла і аб'ехала з канцэртамі амаль усю Барысаўшчыну, выступала перад жыхарамі Віцебскай, Мінскай, Брэсцкай, Гомельскай абласцей, прапагандавала беларускае традыцыйнае мастацтва ў французскім горадзе Лё-Пюі.

Дзейнасць фальклорнага гурта «Берагіня» падтрымліваецца кіраўніцтвам школы, прафсаюзным камітэтам, Барысаўскай раённай арганізацыяй Беларускага прафесійнага саюза работнікаў адукацыі і навукі.

Каб стаць «берагінцам», не абавязкова мець выключныя артыстычныя здольнасці. У калектыве прыходзяць усе, хто любіць родную мову, родную культуру, хто не баіцца працы. Любоў да музыкі, песні, танца і робіць іх артыстамі. Адметнасцю гурта з'яўляецца і тое, што святочныя строі вырабляюць самі настаўнікі, вучні, бацькі. Яны шуюць, вышываюць, ткуць і плятуць паясы, вяжуць карункі.

Усё, што робіць «Берагіня», – для будучыні нашай Бацькаўшчыны, для таго, каб нашыя дзеці, як і мы, з годнасцю заяўлялі на ўвесь свет: «Мы – беларусы, шчодры, працавіты і таленавіты народ!» Гэта пра нас скажаў некалі народны паэт Беларусі Рыгор Бардулін:

*Па часе ўсё сплыве,
Замойкне ва ўспаміне.
А Беларусь жыве!
Не згіне ў «Берагіня»!*

*Антаніна
АБРАМОВІЧ,
настаўніца Мётчанскага
вучэбна-педагагічнага
комплексу дзіцячы сад –
сярэдня школа
Барысаўскага раёна
Фота Анатоля ШЧЫРАКОВА*

вучняў пачатковых класаў, пачулі песні дзяўчатаў-старшакласніцаў, музыку інструментальнай групы, парадаваліся песням і танцам «Зярнятак».

«Зярняткам» ў школе называюць малодшую групу «Берагіні», вучняў пачатковых класаў. Яны толькі пачынаюць спасцігаць народнае

най беларускай мове, а пад час вялікіх перапынкаў водзяць карагоды ў школьным сваі.

Бацькі любаваліся сваімі сынамі і дачкамі і шчыра ім пляскалі ў далоні.

Старэйшыя ўдзельнікі «Берагіні» – гэта рознабакова адораныя «артысты». Яны танчаць сольныя, парныя, гуртавыя танцы, спя-

ныя ад носьбітаў мастацкіх традыцый у вёсках, што ўваходзяць у школьныя рэгіён. А такіх блізу дваццаці!

Дзеля захавання гэтых адметных слядоў мінуўшчыны, захавання гісторыка-культурнай спадчыны Мядоцкага краю заснаваная школьная этнагасцёўня – своеасаблівы музей «Берагіні». Ужо пяць пакаленняў «берагінцаў» праклалі ў гісторыі школы свой адметны след, пакінуўшы ў этнагасцёўні для нашчадкаў дыпламы і падарункі, фотастэнды, альбомы і партрэты, кнігі і зборнікі даследчых працаў, этнаграфічны збор – каштоўныя сведчанні пра Мядоцкі край, яго гісторыю, яго таленавітых людзей, што так гасцінна адчынялі дзверы малым даследчыкам, шчодрэ і сардэчна вучылі дзяцей музыцы і танцам, казкам і песням. У гэтых творах жыве душа нашых незабыўных народных танцораў, музыкаў і спявачак з Мётчы і Аскерак, з Дроздзіна і Антаневічаў, з Завалаў і Селішчаў, з Замужання і Негнавічаў. Калядныя і купальскія, масленічныя і жніўныя, радзінныя і вясельныя песні... Яны плачуць і смяюцца, смуткуюць і радуюцца. Яны вучаць нас, што трэба любіць сваё,

Нямецкая акупацыя на Ганцаўшчыне

З нападам гітлераўскай Германіі на СССР 22 чэрвеня вёскі Ганцаўшчыны засталіся ў тыле вермахта ўжо на пяты дзень вайны – так хутка былі пераадолены тая парусоцень кіламетраў ад польска-савецкай мяжы.

Немцы мелі жорстка каланізацыйныя планы на Беларусь, насельніцтва якой павінна было быць часткова знішчанае, а часткова стаць рабскай для іх (як яны лічылі, больш высокай культурна і генетычна) нацыі.

Новая адміністрацыя чарговы раз перакрэсліла межы. Беларусь увайшла ў Рэйхскамісарыят «Ostland». На тэрыторыі цэнтральнай Беларусі была арганізаваная генеральная акруга «Weissruthenien». Вёскі нашага раёна ўвайшлі ў акружны камісарыят Ганцавічы, якія такім чынам сталі адміністрацыйным цэнтрам, эквівалентным абласному. Кожны з гэтых камісарыятаў дзяліўся на некалькі раёнаў, якія ў сваю чаргу крэсліліся на воласці.

Акупанты актыўна выкарыстоўвалі дапамогу «пакрыўджаных» бальшавікамі пластоў насельніцтва. На службу прыцягваліся былыя зняволеныя савецкіх турмаў. Так, на тэрыторыі Ганцавіцкага раёна была арганізаваная паліцыя на чале з палякам Пушкар-Пухалеўскім, вызваленым з баранавіцкай турмы, дзе ён знаходзіўся паводле абвінавачвання ў забойстве камуністаў у 1920 г. Па заданні немцаў ён стварыў атрад у складзе 20 чалавек з ліку былых зняволеных.

Сёння вядзецца шмат дыскусіяў, колькі акупантаў было на беларускай зямлі пад час вайны. Раней было прынята казаць, што Беларусь кішэла нямецкімі тылавікамі, якія ўстанавілі «новы парадак». Але за мінулыя два дзесяці гадоў сітуацыя кардынальна памянлася. Беларускія гісторыкі сёння прызнаюць, што ў той час, калі фронт адкаціўся далёка на ўсход і партызаны яшчэ не праяўлялі сваю актыўнасць, акупантаў было мінімум. Немцаў у тылавай адміністрацыі служыла няшмат. На гарнізон добра як пакідалі некалькі чалавек. Дапамагалі трымаць акупацыйны парадак саюзнікі – славакі, венгры, італьянцы, румыны. Ці быў хто з іх у круговіцкім гарнізоне, устанавіць складана, бо насельніцтва, як правіла, не адрознівала акупантаў, лічачы ўсіх немцамі. Колішні дырэктар Круговіцкай школы краязнавец Уладзімір Муха (1934 г.нар.) сцвярджае, што ў дзяцінстве пабываў непасрэдна ў гарнізонным бункеры, што знаходзіўся на ўсходнім ускрайку Вялікіх Круговічаў, каля шашы на Ганцавічы. І з цікаўнасці палічыў чужакоў – іх было 10 чалавек, і яны гаварылі панямецку. Ім дапамагалі мясцовыя – ішлі служыць у паліцыю. Матывы былі самыя розныя. Нехта прагнуў улады. Нехта ішоў, як на працу (служба прадастаўляла добры харчовы паёк). А нехта проста баяўся (моладзь прызыўнога ўзросту была пастаўлена перад выбарам: або ідзеш у паліцыю, або вывезуць у Германію на прыму-

совыя работы). У круговіцкім гарнізоне служылі прыкладна тры дзесяткі дзецокоў з навакольных вёсак – лічба супастаўляльная з колькасцю чалавек, якія падаліся ў савецкія партызаны.

У найбольшых вёсках ствараліся гарнізоны. На тэрыторыі сучаснага Ганцавіцкага раёна такіх было некалькі: Хатынічы, Дзяніскавічы, Круговічы. У апошніх нямецкі бункер, фундамент якога захаваўся да сённяшніх дзён, стаяў на захад ад вёскі на паўднёвы бок ад дарогі. Пад час вайны ў гэтай частцы вёскі быў высечаны лес, каб партызаны не падкраліся і знянацку не напалі на гарнізон.

Часы нямецкай акупацыі сталіся вельмі трагічнымі як для Беларусі ў цэлым, так і для яе вёсчак. Удзень не давалі спакою акупанты – аматары мясцовых прысмакаў, асабліва яек і курацінкі (у Круговічах немцы загадалі прынесці з хаты па куры ці пёню). А ўначы нярэдка турбавалі партызаны: ім жа таксама трэ' было нешта есці. На вайне звычай з геройствам існавалі звычайныя забойствы. Неапраўданую жорсткасць нярэдка праяўлялі розныя бакі. Трагічным пацярджэннем з'яўляюцца нічым не абгрунтаваны ахвяры сярод жыхароў Вялікіх і Малых Круговічаў: часам кіруючыся пачуццямі асабістай помсты, пад прыкрыццём ночы асобныя партызаны заходзілі да сялян іна і распраўляліся з ім. Так, у 1941 г. загінуў Мікалай Пілі-

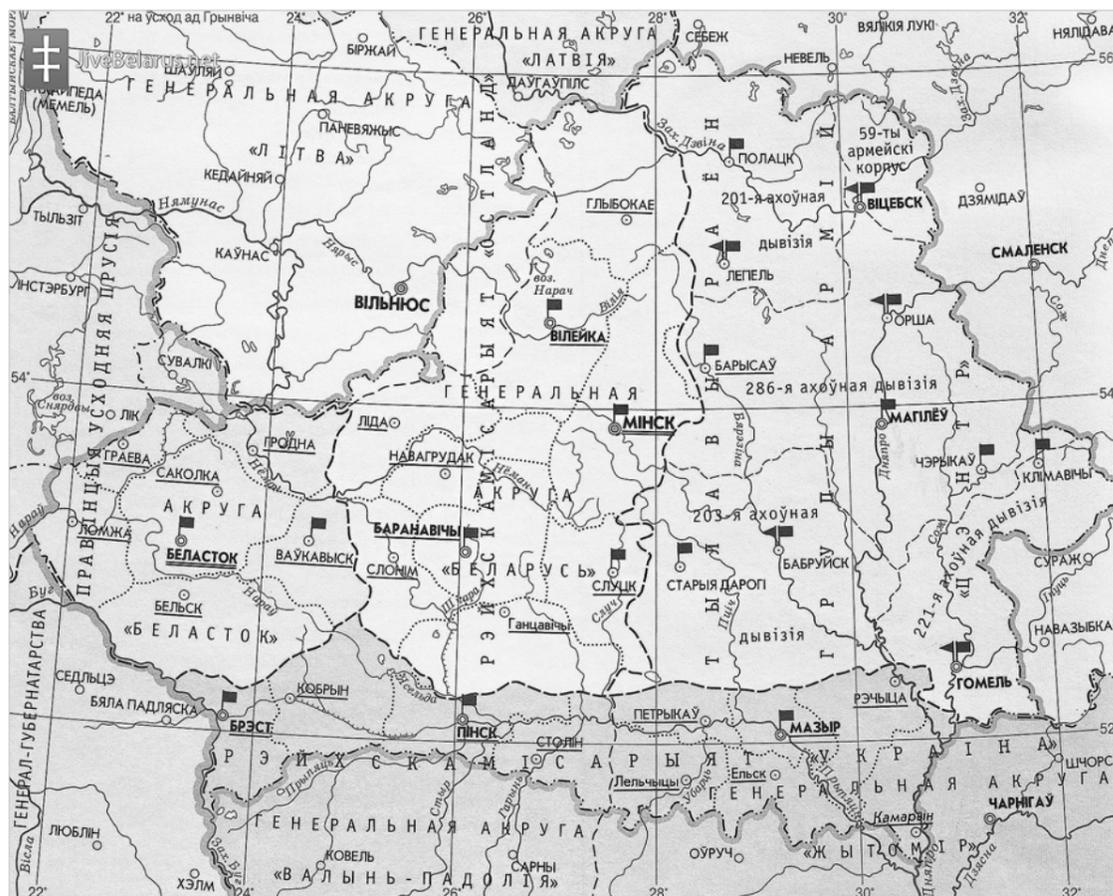
павіч Гардзеі (1905 г.нар.), якога застрэліў партызан-аднавясковец Кунар (мясцовая мянушка) з-за колішняй сваркі наконт зямельнага надзелу; у 1944 г. быў заведзены ў свой

плялі нават за які пачастунак для немцаў (а без яго ўзнікала пагроза жыццю з боку салдатаў вермахта). Мой дзед таксама ледзь не паплаціўся жыццём: калі гнаў самагонку, доб-

галоўнага з іх хапіла розуму не даць адбыцца трагедыі.

Такіх фактаў кніга «Памяць» па нашым раёне не падае, хоць яны не былі выключэннем і сваім лёсам тыя людзі не адрозніваліся ад аднавяскоўцаў, якія загінулі ад рук нацыстаў ці іхніх памагатых. Цікава, што ў гэтай кнізе згаданы ахвяры ад рук партызанаў трапілі ў лік ахвяраў фашысцкага тэрору.

Уладу дзеля помсты за мінулыя «правіннасці» вясцоўцаў любілі выкарыстаць і тыя, хто

Ваенна-адміністрацыйны падзел акупаванай тэрыторыі Беларусі (1942 г.)

хлеў і застрэлены як нямецкі прыслужнік Іосіф Аляксеевіч Муха (1909 г.нар.) з Малых Круговічаў, хоць насамрэч і не супрацоўнічаў з акупантамі. Але ў разрад здраднікаў тра-

ра-такі падпаў немца, які ці не выпадкова зайшоў пачаставацца. Як сцямнула, завіталі «народныя барацьбіты» і ўжо ледзь не расправіліся з сям'ёй звычайнага сялянна, але ў

падаўся ў паліцыю. Так, ад рук былога заляцальніка Мікалая Радзюка (па мянушцы Дзярбун), які ўладкаваўся на службу да немцаў, загінула Надзея Іванаўна Гурман, якая некалі адмовіла яму, выйшаўшы замуж за іншага. Да таго ж, яна была ў мясцовых дэпутатах, што паслужыла фармальнай зачэпкай для яе знішчэння.

На тэрыторыю Беларусі, дзе размешчаныя нашы вёскі, прэтэндавалі таксама пад час Другой сусветнай вайны яшчэ дзве ваенна-палітычныя сілы:

1. Польскія партызаны, якія ўвайшлі ў гісторыю пад назвай Армія Краёва (АК). Яны лічылі, што ўсе ранейшыя землі II Рэчы Паспалітай павінны належаць Польшчы, і за гэта вялі зацятую барацьбу. Вядома, што ў Ганцавіцкай акрузе канцэнтравалася атрадаў АК былі вялікай. Яны дзейнічалі ў лясах на поўнач ад Круговічаў, а таксама ўздоўж чыгункі. Паўночна-заходняя частка Круговіцкай гміны ўваходзіла ў асяродак «Гарт» на ўчастку Мядзведзічы – Ганцавічы Навагрудскай акругі АК.

2. Украінскія партызаны, якіх у народзе звалі «бандэраўцы», хаця яны мелі два лагеры, адрозныя па поглядах на супрацоўніцтва з нямецкімі акупантамі. Украінская партызанка дзейнічала ў лясах і балотах на паўдзень ад Круговічаў.

Вайна не прыносіла нічога добрага насельніцтву, якое прагла міру. Але мір прыйшоў толькі ў 1945-м.

Анатоль ТРАФІМЧЫК, гісторык

Такімі павінны былі стаць межы паводле пасляваеннага планавання

Жыве памяць пра паэта

26 кастрычніка ў Азярніцкай сельскай бібліятэцы сабраліся людзі, каб ушанаваць памяць Алеся Сучка (сапраўднае імя Пётр Навумавіч Дабрыян). 7 кастрычніка споўнілася сто гадоў з дня нараджэння нашага земляка – паэта, арганізатара падпольнага піянерскага руху на Слонімшчыне, вязня канцлагера «Картуз-Бяроза» і партызана.

Алесь Сучок

Гэты светлы чалавек пакінуў пра сябе добрую памяць – свае вершы, якія пад час сустрэчы чыталі вучні Азярніцкай школы, бібліятэкары Н. Маразан і М. Ракевіч, старшыня Азярніцкага сельвыканкама А. Пяцько.

Унучка А. Сучка Аксана Крачко, настаўніца беларускай мовы і літаратуры Сялявіцкай школы-сада, падрыхтавала цікавую прэзентацыю пра свай-

го дзеда, чытала яго вершы, якія нідзе не друкаваліся, бо былі прысвечаныя розным сямейным падзеям. Аксана Васільеўна была вельмі ўдзячная вяскоўцам, якія дзяліліся ўспамінамі пра Пятра Навумавіча, за тое, што яны захоўваюць памяць пра свайго земляка, які паважаў працавітых і адкрытых людзей. П. Дабрыян любіў выступаць на школьных мерапрыемствах, дзе расказваў пра сваё няпростое жыццё, пра тое, як здабывалася свабода і як марылі яго сябры, першыя піянеры, аб светлай будучыні для роднай Беларусі. Пётр Навумавіч выхоўваў у дзецях і падлетках любоў да сваёй зямлі і спадчыны, да людзей, да роднай мовы.

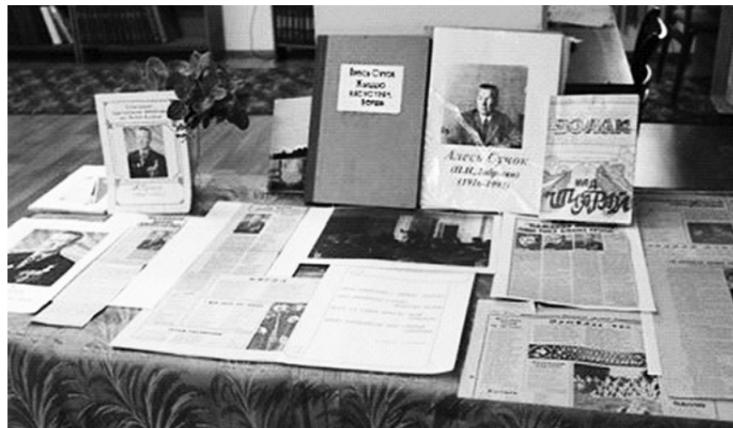
На імпрэзе прысутнічаў пісьменнік Сяргей Чыгрын, які шчыра расказваў пра сустрэчы з Алесем Сучком у яго хаце ў Азярніцы. Сяргей Мікалаевіч расказваў таксама пра баявыя ўзнагароды паэта і асобна – пра медаль «За адвагу». У 2012 годзе С. Чыгрын выдаў кнігу найбольш цікавых вершаў Алеся Сучка «Захацелася шчасця».

Таксама да сустрэчы ў бібліятэцы была арганізаваная

выстаўка, што распавядала пра жыццёвы і творчы шлях Алеся Сучка – чалавека, якому заўсёды хацелася шчасця...

Жыццё прайсці –
не поле перайсці...
У гэтых словах сэнс многа.
Ты ж пастарайся
па жыцці прайсці,
Каб людзям на карысць
была твая дарога.
Каб добрых спраў
папоўніўся запас
І за жыццё пражытае –
не сорам,
Што ты зрабіў усё,
што ставіў табе час,
І можаш адысці ў вечнасць
без дакору.

Наталля Маразан,
бібліятэкар Азярніцкай
сельскай бібліятэкі
Фота Сяргея Чыгрына
і з яго архіва

Алесь Сучок (першы справа) з сям'ёй (1980-я гг.)

Заканчэнне. Пачатак у № 41

Карчме заключаліся дагаворы, пагадненні, вырашаліся спрэчкі і звадкі. У карчму, казалі людзі, як і ў царкву, можна было зайсці, не пытаючы дазволу. Там можна было сустрэць падарожніка, старца, лірніка, якія расказвалі, што робіцца на белым свеце. Каго ноч напаткала ў дарозе, той мог пераначаваць у карчме. Спыняліся на начлег і купцы. Пасцеллю ім быў

куль саломы, яго слалі на падлогу ці на драўляную лаву, да якой прыстаўлялі ўслон. Купецкія вазы стаялі ў двары. Трэба бало быць пільным, бо начлег у карчме мог скончыцца і стратай тавару. Казалі ж яшчэ: «Цёмная ночка – сяброўка злодзея». Засталася сведчанне купца, які быў абрабаваны ў Міхнавіцкай стадоле жыдаарандатара Абрама. Прачнуўся купец, выйшаў да

вазоў, а яны пустыя. А было «тавараў на адным возе сельдцоў бочак дзве, а на другім возе, на якім ехаў сам, усякага тавару крамнага, палатна, рэчаў розных, сярпоў, кос. Усякага тавару на тым возе было коп 80, а іншага і ўспомніць не магу». Абрабаваны купец вініў ва ўсім карчмара. Здараліся і пажары: ці з-за свечкі, ці з-за печы. Гэдак «мяшчане Шарашоўскія Грыцко,

Пашка, Фёдар, маючы з сабою на вазах тавар, соль белую, ехалі да месца Быценя, хоцячы яе прадаць... і ехалі на ноч до стадолы Куляшоўскае маентка Марачоўскага. То оны мяшчане, яко люд падарожны спрацованы, у ноч былі паснулі. Гаспадыня паліла ў печы і па нядбайнасці стадола загарэлася. Гэтыя мяшчане, бачы такі гвалт ад агню, ледзьве ў вокны паўцякалі». Бывалі і разбоі. Невядомыя злачынцы ў Бялавіцкай карчме «зашчапкі парубаўшы, мёд з паўбочачкі за семдзясят грошай беручы пілі, а астатняе на зямлю разлілі – гарэлкі шэць кварт (кварта – 0,75 літра. – А.З.), а воску два камені згіннула (камень – адзінка вагі ў сорок фунтаў, або 16 кг. – А.З.)». Апісаны падзеі ў Міхнавічах, Куляшах і Бялавічах адбыліся ў XVI стагоддзі і ўзяттыя намі з актаў Слонімскага земскага суда.

У 1894 годзе была ўведзеная дзяржаўная манаполія на продаж алкагольных напояў. Гарэлку забаранілі прадаваць на раз-

ліў. Адкрываліся новыя гуты, якія выраблялі бутэлькі. Корчмы пазакрывалі. У вёсках адкрывалі магазінчкі, так званыя манаполькі. З 1906 года моцныя напоі пачалі прадаваць толькі ў гарадах, у дзяржаўных магазінах. Закон забараняў разбаўляць напоі вадой, дабаўляць шкодныя рэчывы, прадаваць пад залог рэчаў. Казённая гарэлка прадавалася ў закаркаваным шклянным посудзе пад пячаткаю. Сядзелец, ці крамнік, атрымліваў за працу заробак і не быў зацікаўлены ў спойванні пакупнікоў. Народныя дамы, валасныя праўленні не занялі такое месца ў грамадскім жыцці, як карчмы. «Бо якая гаворка ды гуляне насуха», – уздыхалі людзі.

Будынак карчмы ў Заполлі (мабыць, адзіны ў раёне, які захаваўся да нашых дзён) – помнік драўлянага дойлідства другой паловы XIX стагоддзя.

Алесь ЗАЙКА,
в. Заполле
Івацэвіцкага раёна

Непаўторнае кожнае выкананне

У Свята-Елісавецінскім манастыры, што ў Мінску, 22 і 23 кастрычніка прайшоў XVI фестываль праваслаўных спеваў «Дзяржавны глас». У ім узялі ўдзел калектывы з Беларусі і Расіі. Мінчане змаглі перанесціся ў багацце і разнастайны свет духоўнай музыкі.

«Кожны год у нашага канцэрта зусім розны сцэнар, – расказала ініцыятар правядзення імпрэзы манахіня Іуліанія (Дзянісава). – Праграма фестывалю будзеца на творах, якія прапануюць самі кіраўнікі хароў. Да прыкладу, гэтым разам песнаспеў «Взбранной Воеводе» ў гарманізацыі дыякана Сергія Трубачова спачатку выканалі дзеці з ансамбля хлопчыкаў «Царевич», а мужчынскі хор мінскага Свята-Петра-Паўлаўскага сабора гэтым жа творам завяршыў фестываль. Спеў «Во Царствии Твоем» прагучаў тройчы. Кожнае выкананне было непаўторным, і ў гэтым поўнасць Праваслаўя».

Нягледзячы на малады ўзрост, дзеці з маскоўскага ансамбля хлопчыкаў «Царевич» харавой студыі пры Свята-Дзмітрыеўскай школе выканалі даволі складаныя музыч-

Айцец Анатоля Першын

ныя творы. Разнастайна і таленавіта прагучала праграма акадэмічнага хору «Этерія» Яраслаўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя П. Дзямідава. Мужчынскі хор мінскага Свята-Петра-Паўлаўскага сабора на прафесійным узроўні прадставіў класічнае царкоўнае музычнае мастацтва. Спевы хору Свята-Ціханаўскага храма горада Ганцавічы яшчэ раз сталі доказам таго, што беларуская зямля багатая на таленты – і спявацкія, і кампазітарскія, бо большасць твораў, што выканаў гэты калектыў,

прагучала ў апрацоўцы рэгент-хору Любові Занько.

Напрыканцы расказаў тым, хто сочыць за фестывалем, пра навіну. Раней «Дзяржавны глас» праводзіўся таксама пасля свята Вялікадня. Але цяпер фэст заменяць велікодныя канцэрты ды іншыя мерапрыемствы, якіх у дні Светлага Хрыстова Уваскрэсення ў нашым манастыры арганізоўваецца вельмі шмат, а «Дзяржаўны глас» будзе праходзіць толькі ў першую суботу пасля свята Пакрова Найсвятой Багародзіцы.

Вадзім ЯНЧУК,
прэс-служба Свята-Елісавецінскага манастыра

Хор храма Свята-Ціханаўскай царквы

Фота інакіні Алены (СТРАШНОВАЙ)

Калекцыянерам, і не толькі

Бакст, які родам з Гродна

Да юбілею вядомага мастака Льва Бакста (чый юбілей унесены ў Спіс памятных датаў ЮНЕСКА) беларуская пошта выдала блок № 115 з маркай № 1117 «150 гадоў з дня нараджэння Льва Бакста».

Мастак выпуску Яна Сурмачэўская, дызайн Алены Мядзведзь. Памер блока 89x70 мм, маркі – 74x52 мм. Наклад 25 тыс. асобнікаў. Праект падрыхтаваны з скарыстаннем матэрыялаў з карпаратыўнай калекцыі ААТ «Белгазпрамбанк».

У дзень выхаду блока ў абарачэнне на паштамце Мінска праводзілася спецгазэнне на канверце «Першы дзень» (дызайн спецштэмпеля і канверта А. Мядзведзь).

Нагадаем, што мастак, сцэнограф, кніжны ілюстратар, майстар станковага жывапісу і тэатральнай графікі Леў Самойлавіч Бакст (сапраўднае прозвішча Розенберг) нарадзіўся ў 1866 г. у

Гродне. Ён – адзін з заснавальнікаў легендарнага аб'яднання «Мир искусства» і аднайменнага часопіса. Сусветную славу творцу прынесла супрацоўніцтва з балетным імпрэсарыя Сяргеем Дзягілевым, па за-

прашэнні якога аформіў шэраг пастановак «Русских сезонов» у Парыжы – «Клеопатра», «Шехеразада», «Жар-птишка», «Нарцыз», «Дафніс і Хлоя». Памёр у 1924 г.

Дзякуем за дапамогу ў падрыхтоўцы матэрыялаў рубрыкі супрацоўнікам выдавецкага цэнтра «Марка» РУП «Белпошта»

Мужчынскі хор Свята-Петра-Паўлаўскага сабора

Уздоўж

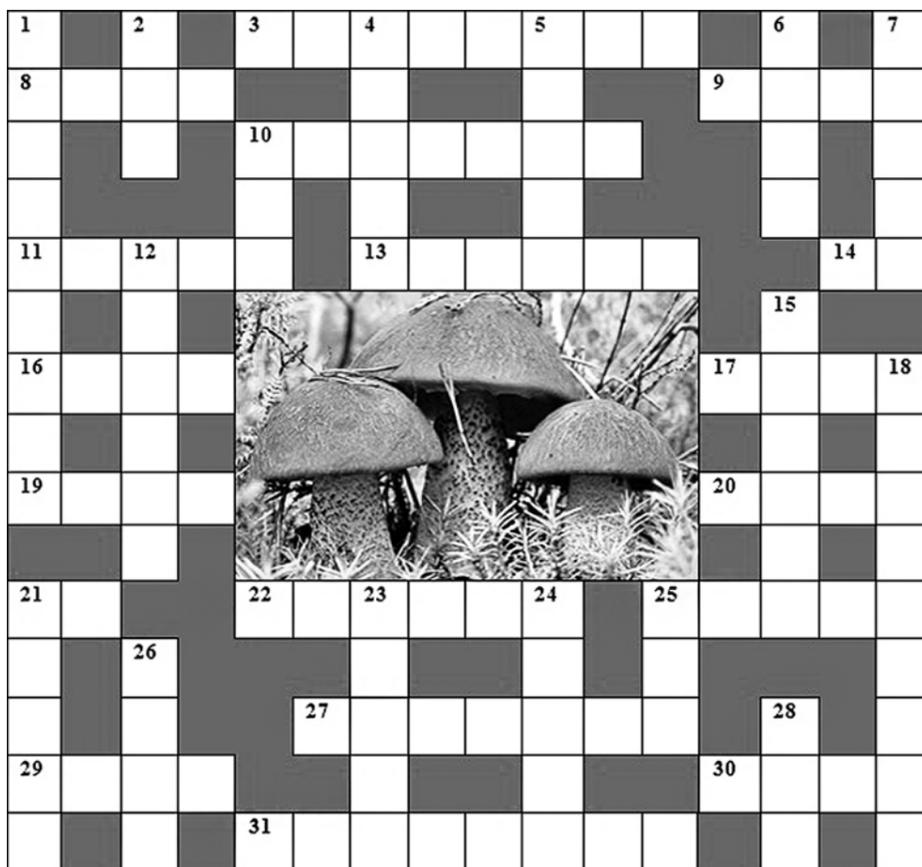
3. Старажытнагрэчаскі ўрач, «бацька медыцыны», які ўпершыню звярнуў увагу на грыбы і напісаў аб іх трактат. 8. Наш ... з дымком, ды з сухім грыбком (прык.). 9. Назва грыбных падземных тонкіх нітак. 10. Раслінны пігмент, які спрыяе ўтварэнню ў арганізме вітаміну А і ўтрымліваецца ў апеньках. 11. Хуткая, нязвязная гаворка (разм.). 13. Калі нос задзіраецца, ... не разумнее (прык.). 14. Буйная жвачная жывёліна. 16. Невялікі пакаёвы сабачка. 17. Грукат, які суправаджае маланку; некаторыя народы Азіі лічаць, што грыбы растуць ад 18. «Ляціць у вырай жураўліны ..., // Самотным крыкам далі працінае». З верша У. Мазго «Санет». 20. Старажытнае лічыльнае прыстасаванне. 21. Адзінка зямельнай плошчы (скар.). 22. Запас. 25. Адрэзанне ад таго, што колецца, разбіваецца. 27. Вясныя ядомы грыб на кароткай ножцы. 29. Тое, што і вохра. 30. Ніва, зямля (перан., паэт.). 31. Выканаўчы камітэт (скар.).

Упоперак

1. «І тья кучачкі калюшак, // Дзе грыб сваваў свой ...». З паэмы Якуба Коласа

«Новая зямля». 2. «... на грыбы не скупіцца, // Пуні хмялююць ад сена». З верша Максіма Танка «У беларускую восень». 4. Еш ... з грыбамі, а язык трымай за зубамі (прык.). 5. Рэшткі паселішча. 6. «Глянё // Падасінамі // Леташні ..., // Там падасінавік // Хітры, як ліс». З верша А. Вялюгіна «Грыбы». 7. «І ... – добры бражнік, // Знаходка для мужчын». З верша П. Панчанкі «Мінск едзе па грыбы». 10. Збрадлівы, як ..., а труслівы, як заяц (прык.). 12. Старажытнарымскі пісьменнік, які сцвярджаў, што каля змяінага гнязда растуць толькі атрутныя грыбы. 15. На бок, ..., баравік едзе (прык.). 18. Навука, што вывучае грыбы. 21. «Крочыш з лесу, як // У кашы – грыбы гарой». З верша Г. Бураўкіна «Асеннія грыбы». 23. Старажытны палац і крэпасць. 24. «... шэранькі паўзе, // На калючках грыб нясе». З верша А. Старынчыка «Знакамты мядзведзь». 25. Орган размнажэння грыбоў. 26. Дзе растуць мухаморы, там і баравікі спяваюць ... (прык.). 28. «Лісічак россып залаты! // ... зелянцовы на паляне». З верша М. Мятліцкага «Лісічак россып залаты».

Склаў
Лявон ЦЕЛЕШ

Лістапад

13 – Дамброўскі Яраслаў (1836, Украіна – 1871), нацыянальны герой Польшчы, дзеяч польскага і міжнароднага рэвалюцыйнага руху, кіраўнік падрыхтоўкі паўстання 1863 – 1864 гг. у Польшчы, Беларусі і Літве, генерал Парыжскай камуны – 180 гадоў з дня нараджэння.

13 – Плятэр (Броэль-Плятэр) Эмілія Францаўна (1806, Вільня – 1831), фалькларыстка, паэтэса, удзельніца паўстання 1830 – 1831 гг. у Польшчы, Беларусі і Літве – 210 гадоў з дня нараджэння.

13 – Радзівіл Юзаф Мікалай (1736, Польшча – 1813), дзяржаўны дзеяч ВКЛ – 280 гадоў з дня нараджэння.

13 – Саланевіч Іван Лук'янавіч (1891, Пружанскі р-н – 1953), пісьменнік, публіцыст, выдавец, філосаф, гісторык, грамадскі дзеяч, дзеяч беларускага замежжа – 125 гадоў з дня нараджэння.

14 – Андрыёлі Міхал Эльвіра (1836, Вільня – 1893), жывапісец, рысавальшчык, аўтар ілюстрацыяў да твораў А. Міцкевіча, Ю. Крашэўскага, У. Сыракомлі, І. Ходзькі, Э. Ажэшкі, графічных працаў пра гістарычнае мінулае Беларусі, актыўны ўдзельнік нацыянальна-вызваленчага руху сярэдзіны XIX ст. у Беларусі і Літве – 180 гадоў з дня нараджэння.

14 – «Дзянніца» (Расія; выд. з 14.11.1916 да 13.01.1917), грамадская і літаратурная газета на беларускай мове, якая асвятляла цяжкае становішча Беларусі ў Першую сусветную вайну, – 100 гадоў з пачатку выдання.

15 – Скоробагатаў Віктар Іванавіч (1951, Мінск), спявак, музычны дзеяч, педагог, заснавальнік і мастацкі кіраўнік творчага калектыву «Беларуская капэла», заслужаны артыст Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1990), спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (1999) і шматлікіх міжнародных конкурсаў, ганаровы член Міжнароднай акадэміі навук Еўразіі – 65 гадоў з дня нараджэння.

17 – Янка Багдановіч (Іван Антонавіч; 1906, Валожынскі р-н – 1990), пісьменнік, мемуарыст – 110 гадоў з дня нараджэння.

18 – Вярцінскі Анатоль Ільіч (1931, Лепельскі р-н), паэт, драматург, публіцыст, крытык, перакладчык, дзяржаўны дзеяч, заслужаны работнік культуры Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя П.М. Лепяшынскага (1988), прэміі «Залаты апостраф» (2010) – 85 гадоў з дня нараджэння.

19 – Бандарэнка Сяргей Апанасавіч (1956, Мінск), скульптар-аніمالіст, лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Бе-

ларусь дзеячам культуры і мастацтва (2014) – 60 гадоў з дня нараджэння.

19 – Краснапольскі гісторыка-этнаграфічны музей (Краснаполле; 1991) – 25 гадоў з часу заснавання.

19 – Ялугін Эрнст Васільевіч (1936, Дубровенскі р-н), пісьменнік, публіцыст, аўтар шэрагу апавесцяў, раманаў, сцэнарыяў дакументальных фільмаў – 80 гадоў з дня нараджэння.

20 – Міхась Зарэцкі (сапр. **Касянюк Міхаіл Яўхімавіч**; 1901, Талачынскі р-н – 1937), пісьменнік, драматург, адзін з найбольш яркіх прадстаўнікоў рамантычнага напрамку ў беларускай савецкай прозе, перакладчык, крытык, удзельнік літаратурна-грамадскага руху, адзін з ініцыятараў утварэння літаб'яднання «Полымя» (1927 – 1932) – 115 гадоў з дня нараджэння.

21 – Каленбах Юзаф Генрык (1861, Украіна – 1929), польскі гісторык літаратуры, які даследаваў творчасць М. Гусоўскага, П. Скаргі, Ю. Нямцэвіча, А. Міцкевіча, З. Красінскага, выдавец іх твораў і перапіскі, член Польскай АН у Кракаве – 155 гадоў з дня нараджэння.

21 – Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя Якуба Коласа (Віцебск; 1926) – 90 гадоў з часу адкрыцця.

22 – Еўдакімаў Яраслаў Аляксандравіч (1946, Украіна), беларускі і расійскі спявак, народны артыст Беларусі, заслужаны артыст Расіі – 70 гадоў з дня нараджэння.

22 – Філатаў Валерыі Мікалаевіч (1946, Германія – 1999), артыст тэатра і кіно, народны артыст Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1985) – 70 гадоў з дня нараджэння.

23 – Апанасенка Аляксандр Рыгоравіч (1911, Украіна – 2003), украінскі і беларускі балетмайстар, заснавальнік, мастацкі кіраўнік і галоўны балетмайстар Дзяржаўнага ансамбля танца Беларусі (1959 – 1971), заслужаны артыст Украіны, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 105 гадоў з дня нараджэння.

23 – Маркіна Галіна Пятроўна (1931, Расія – 1985), актрыса, народная артыстка Беларусі – 85 гадоў з дня нараджэння.

23 – «Наша Ніва» (Вільня; 1906), што-тыднёвая грамадска-палітычная, навукова-асветная і літаратурна-мастацкая газета на беларускай мове – 110 гадоў з пачатку выдання.

23 – Міхась Скобла (Міхаіл Уладзіміравіч; 1966, Зэльвенскі р-н), пісьменнік, журналіст, даследчык літаратуры – 50 гадоў з дня нараджэння.

У тэатры «Зьніч»

21 лістапада для дзяцей будзе ісці монаспектакль Сяргея Кавалёва «**Маленькі Анёлак**» паводле твора французскай пісьменніцы Кармэн Барнос дэ Гаштольд «Малітвы жы-вёлаў». Просьбы розных жывых істотаў перадаюць да Бога анёлы і маленькія анёлікі. Адзін з іх і стаў героем спектакля.

Выканаўца – Раіса Астрадавіна, рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева.

Увечары будзе ісці паэтычны монаспектакль «**Не праклінай, што я люблю**» паводле вершаванага рамана Ніла Гілевіча «Родныя дзеці», прымеркаваны да 85-годдзя пісьменніка. У творы Н. Гілевіча гарманічна знітоўваюцца гумарыстычныя ноты і пранікнёная, шчымлівая музыка каханна, чуюцца напевы роднай зямлі... Усё гэта пастараліся перадаць на сцэне аўтар інсцэніроўкі, рэжысёр-пастаноўшчык спектакля Галіна Дзягілева і выканаўца Мікалай Лявончык. Музычнае суправаджэнне на цымбалах зладзіць Дар'я Неўмяржыцкая.

22 лістапада на сцэне монаспектакль «**Палескія рабінзоны**» паводле апавесці Янкі Маўра. Аўтар інсцэніроўкі і выканаўца, заслужаны артыст Беларусі Уладзімір Шалестаў распавядзе, як два юнакі пад уражаннем прыгодніцкай кнігі аб далёкіх краінах пад час вясновых вакацыяў захацелі пабачыць палескае разводдзе. Гледачы спектакля разам з героямі выправяцца ў цікавую вандроўку, а таксама даведваюцца, як здабываць агонь, рабіць гаспадарчыя прылады, знаходзіць ежу ў лесе...

Тым жа вечарам будзе ісці паэтычна-драматычны монаспектакль «**Красёнычы жыцця**» паводле паэмы Якуба Коласа «Новая зямля». Яе галоўны герой Міхал нарадзіўся, вырас і жыў на зямлі, якую не проста разумее і любіць – якой дыхае, з якой зрадніўся, якую б жадаў назваць сваёй. Але няўмольны лёс наканаваў інашэ... Цяжкай была дарога гэтага чалавека, аднак ён не губляў веры ў яе шчаслівае завяршэнне.

Выканаўца – заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Аляксей Кашпераў, аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева. У спектаклі гучаць народныя мелодыі і песня «Дарогі» кампазітара Алега Залётнева.

23 лістапада для старэйшых гледачоў будзе ісці паэтычны монаспектакль «**Любіць**» паводле твораў Анатоля Вярцінскага, прымеркаваны да 85-годдзя паэта. Услед за пэтам будзе разважаць аб сутнасці любові аўтар інсцэніроўкі і выканаўца спектакля Галіна Дзягілева.

24 лістапада на сцэне музычна-паэтычны монаспектакль да 125-годдзя Максіма Багдановіча «**У краіне светлай, дзе я ўміраю...**» паводле самых вядомых твораў паэта. Аўтары інсцэніроўкі – Вячаслаў Статкевіч і Аляксандр Шундрык, рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева. Выканаўца – В. Статкевіч, музычнае суправаджэнне і вакал Сяргея Сарокіна.

28 лістапада маленькіх гледачоў чакаюць на дзіцячым монаспектаклі-сустрэчы «**Вясёлая каруселя**». Выканаўца – заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Ларыса Горцава нібыта на чароўнай каруселі правядзе гледачоў па жыцці і творах паэта Артура Вольскага. Музычнае суправаджэнне на цымбалах Дар'я Неўмяржыцкай.

Вечарам гледачы пабачаць музычна-драматычны прыпа-весць «**Пачакай, сонца!**» паводле рамана ў вершах «Маруся Чурай» Ліны Кастэнка, санетаў і вершаў Ніны Мацяш. Аўтар інсцэніроўкі і выканаўца – Галіна Дзягілева, кампазітар – Алег Залётнеў. Монаспектакль распавядае аб каханні і пакутах украінкі Марусі Чурай, вядомай у народзе сваімі песнямі.

Спектаклі праходзяць у Тэатральнай зале культурнага цэнтра касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Дзіцячыя пастаноўкі пачынаюцца а 15-й гадзіне, дарослыя – а 19-й. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне: 331-75-53.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПАДКОЎКА, падкова, – металічная пласцінка дугападобнай формы, што прымацоўваецца (прыбіваецца, прыкручваецца, прышрубавецца, прывінчваецца) пад абцас і насок абутку (часам – пад мысок). Рабілася гэта, каб пазбегнуць слізгацення. Найбольш пашыраныя былі ў вайсковым абутку. Цяпер у цывільным абутку амаль выйшла з скарыстання. Асаблівым шыкам лічылася таксама выбіванне падкоўкамі на абутку чачоткі пад час танца. На Міншчыне, Гродзеншчыне называлі касяк.

На жаночы абутак пад абцас і насок (мысок) прыбівалі цвікамі і замацоўвалі штыфтамі вырабленую шкуру жывёлы для абцаса і падэшвы ў некалькі слаёў. Падэшвы мужчын-

скага святочнага хромавага абутку выраблялі такім чынам, як і жаночы.

ПАДЛОГА – ніжні насціл у хаце, памяшканні, па якім ходзяць. У народным будаўніцтве вядомая земляная, глінабітная і драўляная падлога.

Найбольш старажытнымі і пашыранымі (амаль да XX ст.) былі земляная і глінабітная падлога. Земляную рабілі з зямлі, якую насыпалі ў сярэдзіну зруба, добра ўтрамбоўвалі і зверху роўна старанна загладжвалі. Глінабітную (ток, тачок) рабілі з утрамбованай зямлі, якую залівалі зверху растворам гліны (на Заходнім Палессі часам паліравалі сумесню гліны з рачным глеем) або насыпалі сырую гліну, якую ўтрамбоўвалі пранікамі. Паводле археалагічных дадзеных драўляная падло-

га (мост, памост) вядомая з VI ст. (сёлішча Тайманова Выхаўскага раёна). Першапачаткова яе рабілі з дошак, якія клалі непасрэдна на зямлю, пясок. У будынках XII – XIII стст. (у Брэсце, Мінску і інш.) падлога была з колатых дошак, пакладзеных на папярочныя лагі (падмосце, шлігавіны, пляніцы), урубленыя ў сцены зруба. Пазней пад лагі сталі падкладваць камяні, драўляныя слупкі, потым – слупкі з цэглы. З канца XIX ст. у су-

Падлога ў Нясвіжскім палацы (2016 г.)

вязі з развіццём лесанільнай прамысловасці насціланне драўлянай падлогі значна пашырылася. Гэты тып падлогі стаў асноўным у большасці раёнаў Усходняй Беларусі. Для падлогі выкарыстоўвалі габяваныя дошкі, больш дасканалымі сталі злучэнні іх паміж сабой (у чвэрць, у шпунт). У XVIII – XIX стст. у сядзібнай архітэктуры была вядомая фрызава і шчытавая падлога, якая дазваляла рабіць з дошак нескладаны геаметрычны арнамент, што павышала мастацкія якасці інтэр'ера (сядзібныя дамы ў в. Агарэвічы Ганцавіцкага, в. Відзы Лаўчынскія Браслаўскага раёнаў). У палацах і замках (Нясвіж, Гродна) была пакладзеная драўляная падлога з паркету, які часам рабілі шматколёрным. Для гэтага фарбавалі мясцовыя пароды драўніны, а таксама завозілі рэдкасныя пароды драўніны з-за мяжы.

(Заканчэнне артыкула ў наступным нумары)